

УДК 37.091.4СИДОРЕНКО]:378:6(477)

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264349>

АНАСТАСІЯ САВЧЕНКО

ORCID: 0000-0003-2688-0854

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

УЗАГАЛЬНЕННЯ ІДЕЙ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДОСВІДУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В. СИДОРЕНКА У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті узагальнено науково-педагогічні ідеї професора Віктора Сидоренка в умовах розвитку вищої технологічної освіти, виконано аналіз та інтерпретацію досвіду вченого на основі програми спецкурсу «Проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання у науково-педагогічній спадщині В. К. Сидоренка (1951-2013 роки)». Охарактеризовано актуальність діяльності В. Сидоренка у контексті інноваційного розвитку сучасної вищої технологічної освіти. Зазначено методологічні орієнтири настанов вченого щодо реформування сучасної вищої педагогічної освіти України.

***Ключові слова:** науково-педагогічна спадщина В. Сидоренка, підготовка вчителів трудового навчання, технологічна освіта, технолого-педагогічна освіта*

Постановка проблеми. В останні десятиліття ХХ – на початку ХХІ століття в Україні започатковано цілу низку досліджень, предметом наукового пошуку яких є персоналії. Це цілком логічно, оскільки від активної діяльності певних осіб залежить хід нашої історії та позитивні зміни нашого суспільства. Серед таких персоналій, зокрема, слід назвати А. Макаренка, В. Сухомлинського, І. Ткаченка, О. Захаренка, Д. Тхоржевського та ін. Вибір саме цих постатей не є випадковим, адже вони визначали й реалізовували на практиці стратегічні завдання трудової підготовки підростаючого покоління. До таких постатей належить і Віктор Костянтинович Сидоренко (1951-2013) – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Відмінник освіти України (2000 р.), нагороджений почесними відзнаками низки педагогічних університетів України, Почесними грамотами МОН (2002 р., 2005 р.) і АПН (2006 р.) України, знаком МОН України «За наукові досягнення» (2005 р.), Почесною Грамотою Верховної Ради України (2006 р.).

Комплексне історико-педагогічне вивчення науково-педагогічної спадщини В. Сидоренка сприяє виявленню узагальнених тенденцій, особливостей, закономірностей та суперечностей розвитку його педагогічних ідей у сучасний період розвитку вітчизняної вищої технолого-педагогічної освіти. Педагогічний вимір особистості вченого яскраво вирізнявся в реалізації освіти цього виду у перші два десятиліття ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науково-педагогічної спадщини знаного педагога Віктора Костянтиновича Сидоренка і його ролі в становленні і підготовці майбутніх вчителів трудового навчання дотепер здійснювалося фрагментарно. У сучасній науковій літературі з вищої технологічної освіти його постать представлена біобібліографічним покажчиком та науковими розвідками його професійної діяльності. Ще за життя відомого педагога і науковця з'явилися перші відгуки та статті, присвячені його науково-педагогічній діяльності (П. Артюшенко, Л. Гриценко, Д. Кільдеров, О. Кітова, В. Кузьменко, Н. Слюсаренко, В. Стешенко, В. Титаренко, О. Титаренко, В. Юрженко, та ін.). Окремі аспекти освітніх поглядів науковця представлені в контексті висвітлення певних етапів його науково-педагогічної діяльності А. Гедзика, О. Коберника, В. Курка, В. Стешенка, Б. Терещука, Н. Щетини. Після смерті В. Сидоренка персоналістичні дослідження його науково-педагогічної діяльності розкривалися здебільшого за біографічним спрямуванням (О. Кітова, В. Кузьменко, Н. Слюсаренко). Попри наявність окремих досліджень із висвітлення науково-педагогічних ідей В. Сидоренка, слід визнати, що на сьогодні його педагогічні погляди та освітня діяльність у вивченні проблем підготовки майбутніх учителів трудового навчання є малодослідженими.

Тому **мета** статті - аналіз та узагальнення педагогічних ідей В. Сидоренка, інтерпретація науково-педагогічного досвіду вченого в умовах розвитку сучасної вищої технологічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної спадщини В. Сидоренка, першоджерел щодо її інтерпретації сучасниками сприяв визначенню особливостей розвитку науково-педагогічних поглядів та ідей вченого у вітчизняному технолого-педагогічному освітньому просторі кінця ХХ-початку ХХІ століть: багатовекторна, комплексна дослідно-експериментальна спрямованість освітніх ініціатив;

відстоювання думки щодо фундаменталізації підготовки майбутніх учителів трудового навчання засобами інтеграції її змісту; надання пріоритетності у побудові складових змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання в ЗВО визначеними Державними освітніми стандартами і шкільними навчальними програмами завданнями трудового навчання.

Розвиваючись у поєднанні певних закономірностей, суперечностей та тенденцій погляди та освітні ініціативи В. Сидоренка виступали на початку XXI століття важливим компонентом реформування вітчизняної вищої технологічно-педагогічної освіти. До загальних тенденцій розвитку науково-педагогічних ідей та освітньої діяльності В. Сидоренка нами віднесено: активне впровадження його науково-педагогічного потенціалу в освітній простір підготовки майбутніх учителів трудового навчання початку XXI століття; розвиток та вдосконалення змісту та структури їхньої підготовки на засадах врахування змісту та завдань шкільної технологічної освіти.

До окремих тенденцій становлення науково-педагогічних поглядів В. Сидоренка нами віднесені: методологічна асиметрія та непослідовність впровадження його ідей, зумовлені чинниками суб'єктивного сприйняття висловлюваних ним ідей щодо фундаменталізації та інтеграції вищої технологічно-педагогічної освіти консервативними колами науково-педагогічної спільноти, орієнтованими на збереження традиції суттєвої за обсягами інженерно-технічної складової змісту професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання; синтез досвіду вітчизняної та зарубіжної традиції професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та власного науково-обґрунтованого розуміння шляхів вирішення освітніх проблем підготовки цього виду.

Перспективною тенденцією розвитку педагогічної теорії та освітньої діяльності В. Сидоренка ми вважаємо інтеграцію науково-педагогічної спадщини вченого в реформування сучасної вітчизняної підготовки майбутніх учителів трудового навчання у напрямі фундаменталізації її змісту засобами інтеграції освіти.

Діалектичне усвідомлення історичних тенденцій розвитку процесу підготовки майбутніх учителів трудового навчання дає змогу виявити закономірності та суперечності становлення та розвитку науково-педагогічних поглядів та освітньо-професійної діяльності В. Сидоренка. До таких закономірностей ми відносимо: відповідність освітніх інновацій суспільним вимогам до технологічної освіти; обумовленість професійної мобільності та професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання фундаменталізацією їхньої підготовки; синтез фундаментальних, генералізуючих понять, законів і теорій у побудові інтегрованих навчальних дисциплін; органічне поєднання науково-дослідної, інформатичної та профорієнтаційно-виховної діяльності у процесі професійної підготовки.

Виявлені суперечності розвитку науково-педагогічних поглядів та освітньо-професійної діяльності В. Сидоренка між: необхідністю відповідності підготовки вчителів потребам змісту трудового навчання в школі і відсутністю повної узгодженості між шкільною програмою трудового навчання та спрямуванням підготовки вчителя; організаційно-педагогічною інноваційністю поглядів та ідей В. Сидоренка на психолого-педагогічну і методичну підготовку майбутніх учителів трудового навчання і консерватизмом факультетів, які здійснюють їхню підготовку, в наданні пріоритетного значення вивченню інженерних дисциплін; якістю викладання інженерних дисциплін і їхнім кадровим забезпеченням невисокого рівня підготовленості випускниками технологічно-педагогічних факультетів; потребою у ґрунтовних наукових дослідженнях теоретико-методичних аспектів підготовки сучасного вчителя трудового навчання та зниженням наукової активності викладачів педагогічних ЗВО після захисту власних дисертацій, дрібною фрагментарністю їхніх наукових досліджень (Сидоренко, 2013, с. 2-6).

Освітньо-наукова діяльність В. Сидоренка не втратила своєї актуальності для теперішнього контексту підготовки майбутніх учителів трудового навчання, характеризується стратегічною зорієнтованістю, затребуваністю та преспективністю впровадження науково-педагогічних ідей, які за життя вченого іноді наштовхувались на певний консерватизм у сприйнятті його сучасниками, певною мірою випереджаючи свій час.

Сучасна технологічна освітня галузь знаходиться на стадії пошуку нових концептуальних та методологічних підходів до підготовки майбутніх учителів технологій Нової української школи. Для цього вивчається досвід зарубіжних країн, відбуваються спроби апробації та впровадження закордонного досвіду в технологічній освіті. Водночас, вітчизняна освітня спадщина переконливо вказує на ряд ментально-апробованих в історично-культурному досвіді напрямів модернізації підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Автентичність технологічно-педагогічної освіти, за часів набуття Україною незалежності, є дієвим джерелом її національного відродження, ефективно розвивала світогляд і продовжує сприяти становленню нової генерації науково-педагогічних працівників технологічної галузі освіти. Вагоме значення в сучасних освітніх трансформаціях належить науково-педагогічній спадщині В. Сидоренка, його організаційно-просвітницькій, науково-методологічній

діяльності та методичній системі підготовки майбутніх учителів трудового навчання (Артюшенко, 2019; Кітова, 2015; Кузьменко, Слюсаренко, 2014; Савченко, Цина, 2020).

Для вдосконалення сучасної теорії і методики підготовки майбутніх учителів трудового навчання цінність представляють ідеї В. Сидоренка щодо єдності традиції освітнього процесу загальної і вищої технологічної освіти, про пріоритетність принципів фундаменталізації та інтеграції в побудові змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання, про їхню ступеневу, неперервну освітню та самоосвітню діяльність. Як видатного організатора, теоретика та практика технологічної освітньої галузі В. Сидоренка яскраво вирізняє інноваційність та просуспільна орієнтація його наукових ідей та поглядів, високий рівень адміністративно-організаційної діяльності, її орієнтація на підвищення педагогічної майстерності вчителів трудового навчання.

Значущість науково-педагогічної діяльності В. Сидоренка визначається її стратегічною науково-перспективною спрямованістю, зорієнтованістю педагогічних ідей вченого на науково-обґрунтоване пояснення тогочасної дійсності щодо підготовки майбутніх учителів трудового навчання та прогнозування перспектив її подальшого розвитку. Очевидні для сучасного контексту актуальність педагогічних новацій та освітній досвід В. Сидоренка мали в період його освітньо-наукової діяльності випереджаючий характер, часто наштовхувалися на опір усталеної традиції тогочасної теорії і практики підготовки майбутніх учителів трудового навчання в питаннях усвідомлення необхідності переходу на двоступеневу їхню підготовку, збалансованості її змісту між педагогічною та інженерно-технічною складовими, оновлення навчальної бази для підготовки цього виду, ставлення до підготовки вчителів трудового навчання у вишах за остаточним принципом та ін.

Аналіз педагогічних напрямів становлення та розвитку новацій у освітньо-науковій спадщині В. Сидоренка дає нам змогу визначити такі методологічні лінії її розвитку: визнання визначальним чинником побудови змісту підготовки майбутніх учителів завдань трудового навчання в ЗЗСО; визначення провідними напрямом розвитку вищої педагогічної освіти її фундаменталізацію, здійснювану на засадах психолого-педагогічних, фізіологічних основ формування в учнів знань, умінь і навичок та інтеграції змісту навчання; комплексний підхід до вивчення складників підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Впровадження здобутків науково-педагогічної діяльності В. Сидоренка було зреалізовано у вигляді авторського спецкурсу «Проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання у науково-педагогічній спадщині В. К. Сидоренка (1951-2013 роки)» (Савченко, 2020). Під час розробки спецкурсу були використані праці вченого, залучено вітчизняні та зарубіжні дослідження, у яких розкрито основні етапи його життя, періоди та напрями науково-педагогічної діяльності, принципи та методи роботи, здійснено характеристику розвитку наукової школи В. Сидоренка та висвітлено її вплив на розвиток технологічної освіти.

Складові змістових модулів і тем спецкурсу розкриті у публікаціях із розвитку технологічної освіти кінця ХХ–початку ХХІ століть вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Адаменка, С. Айтова, П. Артюшенко, Г. Белан, І. Гевка, А. Гедзика, В. Гетти, Р. Гуревича, П. Дмитренко, І. Жерноклеєва, В. Зелюка, І. Канцидайло, Д. Кільдерова, І. Кіптілій, С. Клепка, О. Кітової, О. Коберника, М. Корця, В. Кузьменка, Є. Кулика, А. Малихіна, В. Науменка, Т. Олефіренко, Л. Синенко, Н. Слюсаренко, Р. Сопівник, В. Стешенка, Н. Тверезовської, А. Терещука, Г. Терещука, В. М. Титаренка, В. П. Титаренко, Д. Тхоржевського, А. Цини, Н. Щетини та інших.

В якості об'єкта вивчення у змісті спецкурсу розглядалася практика технологічної освіти в Україні кінця ХХ–початку ХХІ століть. Предметом вивчення спецкурсу виступала освітньо-наукова діяльність, педагогічні ідеї В. Сидоренка та його наукової школи. Методологічною основою спецкурсу було визначено концептуальні засади компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. У змісті навчального спецкурсу висвітлено теоретико-методологічні засади становлення науково-педагогічних ідей, наукового простору та новаторський зміст науково-педагогічної спадщини В. Сидоренка.

Мета спецкурсу полягала у розкритті теоретичних засад, освітньо-виховного змісту, основних підходів та методів поширення науково-педагогічних ідей В. Сидоренка щодо підготовки майбутніх учителів трудового навчання, окресленні шляхів упровадження новаторського змісту науково-педагогічної спадщини вченого в сучасну трансформацію вітчизняної вищої технологічної освіти.

Згідно окресленої мети були визначені такі завдання спецкурсу: схарактеризувати зміст науково-педагогічної спадщини В. Сидоренка як значущої складової вітчизняної технологічної освіти кінця ХХ–початку ХХІ століть; відстежити шляхи становлення науково-педагогічних ідей вченого; описати етапи, зміст та особливості науково-педагогічної діяльності В. Сидоренка; визначити біографо-педагогічний, особистісний, організаційно-діяльнісний аспекти науково-педагогічних ідей та поглядів В. Сидоренка; проаналізувати систему настанов вченого щодо розвитку галузі технологічної освіти; обґрунтувати

внесок наукової школи В. Сидоренка у розвиток вітчизняної теорії і методики підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Відповідно до сучасних тенденцій науково-педагогічної презентації проблем теорії і історії технологічної освіти, зміст авторського спецкурсу розроблено у вигляді двох змістових модулів. Перший модуль «Теоретико-методологічні засади становлення науково-педагогічних ідей В. К. Сидоренка» складається з трьох тем і присвячений історико-педагогічному аналізу становлення В. Сидоренка як науковця і викладача.

У другому змістовому модулі «Становлення наукового простору та новаторський зміст науково-педагогічної спадщини В. К. Сидоренка» подано аналіз поглядів ученого та їхнього впливу на розвиток вітчизняної підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Вивчаючи спецкурс увага студентів акцентується на зростанні вимог до вищої педагогічної освіти в умовах модернізації та інформатизації усіх сфер суспільного життя, глобалізації освітніх та економічних процесів, відродження української національної культури, що обумовлено стрімким розвитком суспільства. За однією з останніх прижиттєвих публікацій В. Сидоренка «Що заважає подолати невідповідність підготовки вчителя трудового навчання потребам сучасної школи» (Сидоренко, 2013) характеризуються погляди вченого на необхідність модернізації підготовки вчителів трудового навчання відповідно змін, які відбуваються в освітній галузі «Технології» та суспільстві взагалі. В ході вивчення даного модулю розглядається ставлення поглядів педагога щодо місця креслення в навчальному процесі здобувачів освіти та відповідності назви навчального предмету «Трудове навчання» потребам сучасного світу. Аналізується бачення В. Сидоренком проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій; висвітлюється розуміння ним даної проблеми як засобу удосконалення трудового навчання школярів; визначаються аспекти фундаменталізації підготовки вчителя трудового навчання як умови забезпечення їхньої професійної мобільності; з'ясовуються суперечності, які обумовлюють необхідність оновлення підготовки вчителя трудового навчання (технологій) згідно потреб сучасної школи.

Також нами розглядається система поглядів на виховні ідеали у науково-педагогічній спадщині вченого. Підкреслено, що в основу обґрунтування завдань, змісту та педагогічних технологій особистісно-професійного виховання майбутніх учителів трудового навчання у змісті навчальних дисциплін ним було покладено організацію цілеспрямованої педагогічної взаємодії викладачів та студентів, спрямовану на формування у здобувачів освіти національної свідомості, ціннісних ставлень до власних вчинків, освітньо-професійної діяльності та дійсності, орієнтації на відродження національної культури. Розглянуто бачення В. Сидоренком пріоритетності формування самостійності як однієї з найважливіших рис у становленні особистості вчителя трудового навчання «нової формації».

Тут необхідно звернути увагу студентів на особисті якості педагога, визначити вплив організаторських здібностей В. Сидоренка на підготовку науково-педагогічних кадрів у галузі технологічної освіти. Визначивши основні праці вченого, які мають вплив на виховання особистості, слухачам спецкурсу доцільно організувати дискусію щодо шляхів всебічного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання у педагогічній спадщині вченого на підставі засобів невербальної комунікації (Сидоренко, Білосевич, 2005), формування особистості у різних видах самостійної діяльності, широкого розуміння вченим умінь і навичок самостійної роботи (Сидоренко, 2009), формування у майбутніх учителів проектно-культури (Сидоренко, 2010).

Одна з тем спецкурсу «Вплив науково-педагогічної діяльності В. Сидоренка на розвиток галузі технологічної освіти в Україні у XXI ст.» спрямована на ознайомлення здобувачів із поглядами вченого на стан галузі технологічної освіти в Україні на початку XXI ст. На думку В. Сидоренка, прогресивна Концепція технологічної освіти учнівської молоді передбачає впровадження новаторських методів у навчальний процес ЗЗСО, потребує уваги до проблем підготовки вчителів трудового навчання. Проаналізувавши теперішній стан технологічної освіти, студентам слід прослідкувати науково-педагогічну співпрацю В. Сидоренка з О. Коберником, В. Мадзігоном та ін. з обґрунтування педагогічних умов реалізації Концепції технологічної освіти в сучасному суспільстві (Коберник, 2014).

Потрібно звернути увагу на відстоювану В. Сидоренком обумовленість особливостей підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій змістом та методикою викладання трудового навчання в ЗЗСО. Особлива увага має бути приділена тій думці, що вчений був прихильником проектно-технологічної діяльності як основи реалізації змісту трудового навчання в загальноосвітній школі (Сидоренко, 2004), вважав її основою реалізації змісту трудового навчання (Сидоренко, 2004). Водночас він гостро критикував ті складові сучасної йому підготовки майбутніх учителів трудового навчання, які заважали подоланню невідповідності підготовки вчителя трудового навчання потребам сучасної школи. В якості джерела для детального аналізу поглядів В. Сидоренка на проблему розвитку галузі технологічної освіти в Україні у XXI ст. запропоновано розглянути зміст його спільної з В. Стешенком

публікації «Першочергові завдання з удосконалення трудового навчання учнів» (Сидоренко, Стешенко, 2013).

Розроблена структура спецкурсу дає змогу студентам системно проаналізувати хронологію та логіку становлення і розвитку поглядів В. Сидоренка на проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Актуалізація його науково-педагогічної спадщини у сучасній освітній практиці має своїм виправданим підґрунтям об'єднання навколо його постаті кращих вітчизняних науково-педагогічних працівників, об'єднаних ідейною універсальністю, науково-методичною актуальністю і неординарністю та організаційно-науковою гнучкістю поглядів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Освітньо-наукові напрацювання вченого та його наукової школи містять визначний організаційно-просвітницький потенціал, який сьогодні виступає методологічною основою науково-педагогічних ініціатив його учнів та послідовників у розбудові стратегічних напрямів розвитку технологічної галузі освіти Нової української школи. Актуально важливими для сучасної вищої технологічно-педагогічної освіти є ідеї В. Сидоренка про її удосконалення на засадах усвідомлення психофізіологічних основ трудового навчання учнів, фундаменталізації, інтеграції та інформатизації підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Наукові узагальнення В. Сидоренка про цілісний підхід до неперервної ступеневої підготовки майбутніх учителів трудового навчання, розуміння чинників підвищення ефективності її складників сприяють успішній реалізації сучасних концептуальних засад реформування Нової української школи, в основу якої має бути покладений вітчизняний науково-педагогічний досвід. Дана проблема є малодослідженою, а тому потребує подальших розвідок.

Список використаних джерел

- Артюшенко, П. (2019). Наукові здобутки професора Віктора Сидоренка в галузі технологічної освіти. *Педагогічні науки*, 73, 146–149.
- Кітова, О. (2015). Підготовка вчителя трудового навчання в педагогічній спадщині В. Сидоренка. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 51, 132-137.
- Коберник, О., Мадзігон, В., Сидоренко, В. та ін. (2014). *Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України*. Київ: Науковий світ.
- Кузьменко, В., Слюсаренко, Н. (2013). Вогонь серця професора В. К. Сидоренка. *Таврійський вісник освіти*, 4 (44), 278–280.
- Кузьменко, В., Слюсаренко, Н. (2014). Життєвий шлях та наукові здобутки професора В. К. Сидоренка. *Педагогічний альманах*, 24, 270-277.
- Савченко, А. (2020). *Проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання у науково-педагогічній спадщині В. К. Сидоренка (1951–2013 роки): програма спецкурсу*. Полтава.
- Савченко, А. (2021). Біографо-педагогічний вимір постаті В. Сидоренка як ученого й організатора галузі технологічної освіти. В кн. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (с. 99-101). Хмельницький: ХНУ.
- Савченко, А., Цина, А. (2020). Біографо-педагогічний вимір постаті В. Сидоренка як ученого у галузі технологічної освіти. *Ukrainian professional education=Українська професійна освіта*, 8, 29-35.
- Сидоренко, В. (2004). Проблема здібностей в психології і педагогіці. *Таврійський вісник освіти*, 4, 60-73.
- Сидоренко, В. (2004). Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів. *Трудова підготовка в закладах освіти*, 1, 2-4.
- Сидоренко, В. (2009). Роль і місце самостійної роботи студента в навчально-пізнавальній діяльності. *Біоресурси і природокористування*, 1, 1/2, 135-141.
- Сидоренко, В. (2010). Проектна культура в структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*, 80, 3-8.
- Сидоренко, В. (2013). Що заважає подолати невідповідність підготовки вчителя трудового навчання потребам сучасної школи. *Трудова підготовка в сучасній школі*, 5, 2-6.
- Сидоренко, В., Білосевич, І. (2005). Графічні уміння як основа розв'язування технічних задач. *Трудова підготовка в закладах освіти*, 3, 4-8.
- Сидоренко, В., Стешенко, В. (2013). Першочергові завдання з удосконалення трудового навчання учнів. *Трудова підготовка в сучасній школі*, 10, 13-16.
- Тарасова, Н. І., Шаленко, Г. І. (Упоряд.). (2007). *Член-кореспондент Академії педагогічних наук України Віктор Костянтинович Сидоренко: біобібліографічний покажчик*. «Вчені НПУ ім. М. П. Драгоманова». Київ: НПУ.

References

- Artiushenko, P. (2019). Naukovi zdobutky profesora Viktora Sydorenka v haluzi tekhnolohichnoi osvity [Scientific achievements of Professor Viktor Sydorenko in the field of technological education]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical sciences]*, 73, 146-149 [in Ukrainian].
- Kitova, O. (2015). Pidhotovka vchytelia trudovoho navchannia v pedahohichnii spadshchyni V. Sydorenka [The training of the labor training teacher in the pedagogical legacy of V. Sydorenko]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Drahomanova. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Pedagogical sciences: realities and prospects]*, 51, 132-137 [in Ukrainian].
- Kobernyk, O., Madzihon, V., & Sydorenko, V. at al. (2014). *Kontsepsiia tekhnolohichnoi osvity uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy [The concept of technological education of students of general educational institutions of Ukraine]*. Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian].
- Kuzmenko, V., & Sliusarenko, N. (2013). Vohon sertsia profesora V. K. Sydorenka [The fire of the heart of Professor V. K. Sydorenko]. *Tavriiskyi visnyk osvity [Tavriiskyi herald of education]*, 4 (44), 278-280 [in Ukrainian].
- Kuzmenko, V., & Sliusarenko, N. (2014). Zhyttievyy shliakh ta naukovi zdobutky profesora V. K. Sydorenka [The life path and scientific achievements of Professor V. K. Sydorenko]. *Pedahohichniy almanakh [Pedagogical almanac]*, 24, 270-277 [in Ukrainian].
- Savchenko, A. (2020). *Problemy pidhotovky maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia u naukovo-pedahohichnii spadshchyni V. K. Sydorenka (1951–2013 roky) [Problems of training future teachers of labor education in the scientific and pedagogical heritage of V. K. Sydorenko (1951–2013)]*: prohrama spetskursu. Poltava [in Ukrainian].
- Savchenko, A. (2021). Biohrafo-pedahohichniy vymir postati V. Sydorenka yak uchenoho y orhanizatora haluzi tekhnolohichnoi osvity [Biographical and pedagogical dimension of the figure of V. Sydorenko as a scientist and organizer of the field of technological education]. In *Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy [Professional development of personality: problems and prospects]*: materialy XI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (pp. 99-101). Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].
- Savchenko, A., & Tsyna, A. (2020). Biohrafo-pedahohichniy vymir postati V. Sydorenka yak uchenoho u haluzi tekhnolohichnoi osvity [Biographical and pedagogical dimension of the figure of V. Sydorenko as a scientist in the field of technological education]. *Ukrainian professional education=Ukrainska profesiina osvita*, 8, 29-35 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. (2004). Problema zdibnosti v psykhologii i pedahohitsi [The problem of abilities in psychology and pedagogy]. *Tavriiskyi visnyk osvity [Tavriiskyi herald of education]*, 4, 60-73 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. (2004). Proektno-tekhnolohichniy pidkhid yak osnova onovlennia zmistu trudovoho navchannia shkoliariv [The project-technological approach as a basis for updating the content of work training for schoolchildren]. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity [Labor training in educational institutions]*, 1, 2-4 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. (2009). Rol i mistse samostiinoi roboty studenta v navchalno-piznavalnii diialnosti [The role and place of the student's independent work in educational and cognitive activities]. *Bioresursy i pryrodokorystuvannia [Bioresources and nature management]*, 1, 1/2, 135-141 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. (2010). Proektna kultura v strukturi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky vchytelia [Project culture in the structure of teacher's professional and pedagogical training]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky [Bulletin of the Chernihiv State Pedagogical University. Pedagogical sciences]*, 80, 3-8 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. (2013). Shcho zavazhaie podolaty nevidpovidnist pidhotovky vchytelia trudovoho navchannia potrebam suchasnoi shkoly [What makes it difficult to overcome the inconsistency of teacher training in labor education with the needs of a modern school]. *Trudova pidhotovka v suchasni shkoli [Labor training in a modern school]*, 5, 2-6 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V., & Bilosevych, I. (2005). Hrafichni uminnia yak osnova rozviazuvannia tekhnichnykh zadach [Graphic skills as a basis for solving technical problems]. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity [Labor training in educational institutions]*, 3, 4-8 [in Ukrainian].
- Sydorenko, V., & Steshenko, V. (2013). Pershocherhovi zavdannia z udoskonalennia trudovoho navchannia uchniv [Priority tasks for improving the labor training of students]. *Trudova pidhotovka v suchasni shkoli [Labor training in a modern school]*, 10, 13-16 [in Ukrainian].
- Tarasova, N. I., & Shalenko, H. I. (Comps.). (2007). *Chlen-korespondent Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy Viktor Kostiantynovych Sydorenko [Corresponding member of the Academy of Pedagogical Sciences of*

Ukraine Viktor Kostyantynovich Sydorenko]: biobibliografichnyi pokazhchyk. «Vcheni NPU im. M. P. Drahomanova». Kyiv: NPU [in Ukrainian].

SAVCHENKO A.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

GENERALIZATION OF IDEAS AND INTERPRETATION OF THE EXPERIENCE OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF V. SYDORENKA IN THE CONTEXT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MODERN HIGHER TECHNOLOGICAL EDUCATION

The article summarizes the scientific and pedagogical ideas of Professor Viktor Sydorenko in the context of the development of higher technological education, analyzes and interprets the scientist's experience based on the program of the special course "Problems of training future teachers of labor education in the scientific and pedagogical heritage of V. K. Sydorenko (1951-2013)". The relevance of Viktor Kostyantynovich Sydorenko's activity in the context of innovative development of modern higher technological education is characterized. Ways of updating the scientific and pedagogical heritage of V. Sydorenko in the conditions of modernization of the training of future teachers of labor education are presented. The methodological guidelines of the scientist's instructions regarding the reform of modern higher pedagogical education in Ukraine are indicated. The peculiarities of the development of scientific-pedagogical views and ideas of the scientist in the domestic technological-pedagogical educational space of the late 20th-early 21st centuries are determined: multi-vector, complex research and experimental orientation of educational initiatives; advocacy of the opinion regarding the fundamentalization of the training of future teachers of labor education by means of integration of its content; giving priority in the construction of the components of the content of the training of future teachers of labor training in the higher education institutions to the tasks of labor training defined by the State educational standards and school curricula.

Keywords: *scientific-pedagogical heritage of V. Sydorenko, training of labor training teachers, technological education, technological-pedagogical education*

Стаття надійшла до редакції 24.04.2022 р.

УДК 378.04:34+378.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264350>

АННА СОКІЛ

ORCID 0000-0001-5965-3506

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

У статті схарактеризовано вимоги до презентації виконаних під час самостійної роботи завдань з юридичних дисциплін, розроблено алгоритм створення презентацій, наведено приклад візуалізації самостійної роботи студентів-юристів в умовах змішаного навчання під час виконання навчальної практики з трудового права.

Ключові слова: *змішане навчання, майбутні юристи, фахова передвища освіта, самостійна робота, візуалізація*

Постановка проблеми. У практиці змішаного навчання студентів спеціальності «Право», яке за останні роки активно упроваджувалося під час пандемії, провідне місце посіли такі форми роботи в закладах фахової передвищої освіти (ФПО): самостійна робота студентів; диференційовані завдання; індивідуальна робота викладача із студентами; індивідуальні навчально-дослідні завдання; онлайн-консультативна діалогова форма навчання; онлайн-диференційована допомога; технології співробітництва й педагогічного коучингу; тестова форма поточного та підсумкового контролю знань; інноваційні форми організації навчання у віртуальному освітньому просторі та контролю за самостійною роботою студентів тощо. Кардинальні зміни відбулися у методиці навчання студентів за індивідуальним графіком, на який почали переводити не лише студентів-юристів з високим рівнем успішності. Індивідуальна траєкторія вивчення дисциплін навчального плану вибиралася майбутнім юристом у